

ABD'nin 2003 Irak Müdahalesinin Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi¹

Evaluation Of The Us Intervention In Iraq In 2003 In Terms Of International Law

Ümmügülüm Boz²

¹ Bu makale, Ümmügülüm Boz'un Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen ve Prof. Dr. Mehmet Akif Okur danışmanlığında yazılan "Amerikan Müdahaleciliği ve Irak: İşgal ve Çekilme" başlıklı Yüksek Lisans Tezi'nden üretilmiştir.

² Doktora Adayı, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, bozgulsum@gmail.com, Orcid Id: 0009-0006-8475-4871

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

11 Eylül saldırıları,
Irak işgali,
Uluslararası Hukuk

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 19 Aralık 2023
Kabul Tarihi: 19 Mart 2024

ARTICLE INFO

Keywords

September 11 attacks,
Invasion of Iraq,

ÖZET

11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ne yönelik terörist saldırılarının ABD'nin dış politikasında önemli bir değişim yaşanmasına neden olduğu dış politika kitaplarında dile getirilmektedir. Bu saldırılar sonrasında, Bush yönetimi, terörizmle savaş stratejisini benimsemiş ve güvenlik politikasını ön alıcı ve önleyici savaş kavramı ile ABD'nin yeniden 11 Eylül gibi bir saldırı yaşamasına izin vermemek iddiası üzerine oluşturmuştur. Bu bağlamda, yakın ve doğrudan bir tehdit olarak görülen Irak, terörizmle savaş stratejisi kapsamında ele alınmış ve 20 Mart 2003 tarihinde "Saddam kitle imha silahlarına sahip" ve "Irak ile 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren el-Kaide arasında bağlantı var" resmi gerekçeleri ile işgal edilmiştir. İşgalin ardından Irak'ta yapılan incelemeler ve sonrasında yayınlanan raporlar, resmi gerekçeleri boşa çıkarmış, Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olmadığı ortaya çıkmış ve 11 Eylül terör saldırılarının faili olan el-Kaide ile ilişkili olduğu net bir şekilde ortaya konulamamıştır. Bu bağlamda, çalışmanın varsayımı, ABD'nin Irak saldırısının uluslararası hukukta ciddi tartışmalara neden olan "ön alıcı ve önleyici" savaş stratejisine dayandırılması, aslında Körfez Savaşı'ndan itibaren ABD'nin Irak'a yönelik çevreleme politikasının son aşamasıdır. Bu bağlamda, ABD işgali uluslararası hukuka göre gerçekleştirdiğini iddia etse dahi BM Anlaşmasının uluslararası hukukta bir devlete karşı kuvvet kullanmaya olanak tanıyan maddelerini ihlal etmiş, ön alıcı ve önleyici meşru müdafaa kavramını genişletmiş ve ABD'nin tek taraflı kuvvet kullanımını meşrulaştırmak için kullanmıştır. Böylece çalışmada, ABD'nin Irak'la ilgili işgal politikaları, belirtilen resmi gerekçeler ile işgalin uluslararası hukuka uygunluğuna dair tartışmalar içerisinde incelenecektir.

ABSTRACT

The September 11, 2001 terrorist attacks on the United States of America (USA) have been cited in foreign policy books as the cause of a significant change in the US foreign policy. In the aftermath of these attacks, the Bush administration adopted the strategy of war on terrorism and based its security

International Law

policy on the concept of pre-emptive and preventive war and the assertion that the United States should not allow an attack like September 11 to happen again. In this context, Iraq, which was seen as an imminent and direct threat, was taken into consideration within the scope of the war on terrorism strategy and invaded on March 20, 2003 with the official justifications of "Saddam has weapons of mass destruction" and "there is a link between Iraq and al-Qaeda, which carried out the September 11 attacks". After the invasion, the inspections carried out in Iraq and the reports published after the invasion proved the official justifications to be false, it was revealed that Iraq did not possess weapons of mass destruction and it could not be clearly demonstrated that Iraq was related to al-Qaeda, the perpetrator of the September 11 terrorist attacks. In this context, the assumption of the study is that the US invasion of Iraq, which was based on the "pre-emptive and pre-emptive" war strategy that has caused serious debates in international law, was in fact the final stage of the US containment policy towards Iraq since the Gulf War. In this context, even though the US claimed that it carried out the invasion in accordance with international law, it violated the articles of the UN Charter that allow the use of force against a state under international law, expanded the concept of pre-emptive and pre-emptive self-defense and used it to legitimize the unilateral use of force by the US. Thus, the aim of this study is to analyze the US invasion policies in Iraq within the context of the official justifications and the debate on the conformity of the invasion with international law.

Article History:

Received: 19 December 2023

Accepted: 19 March 2024

90 sonrasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin yokluğu ile beraber, düşmanın belirsizleştiği bir dünyada çeşitli tehditlerle karşı karşıya kalan ABD için belirsizlikler, George W. H. Bush'un, 4 yıllık başkanlık döneminin ikinci yılında, Körfez Savaşı ile sona ermiştir.³ Yeni Dünya Düzeni söylemi⁴ ve kamuoyuna sızdırılan Savunma Planı Rehberi⁵ ile belirlenen politika da çeşitli tehditlerin yerini Ortadoğu olarak belirlenen stratejik çevreyle yeni bir düşman olarak belirlenen Irak almıştır. İran-İslam Devrimi'nden sonra bölgedeki güç dengesini sağlamak için yapılan İran-Irak savaşının bölgede taşları yerine oturtamamasıyla Saddam Hüseyin, bölgesel güç olma isteğini gerçekleştirmek için Kuveyt'e saldırmıştır. Böylece, Saddam Hüseyin, savaşın getirdiği mali sorunları, Kuveyt ile ilgili tarihi sorunları ve çeşitli gereklere ileri sürerek 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'i işgal etmiştir (Galbraith, 2007: 27,29).⁶ İran savaşından yeni çıkmış zayıf bir Irak'ın işgale kalkışması riskli görülse dahi 8 Ağustos 1990'da Kuveyt'i ilhak ettiğini ve 28 Ağustos'da ise Kuveyt'i Irak'ın 19. İli olarak ilan etmiştir (Eriş, 1996: 249).⁷ Çünkü 8 yıllık Irak-İran savaşında ekonomik olarak zayıflayan Irak, Kuveyt'i ilhak ettiğinde hem ekonomik olarak güçlenecek, ülkenin yeniden yapılanmasını sağlayacak ve askeri harcamalarını artıracak hem de Körfez'e olan borcunu ödemek zorunda kalmayacak ve eskiden beri mahrum bırakıldığı Körfez'e ulaşımı kolaylaştıracak ve bunun sonucunda bölgede önemli bir güç olacaktır (Cleveland, 2008: 527). Kuveyt'in Saddam yönetimine geçmesi dünya petrol rezervlerinin yüzde 20'sine sahip olmasına anlamına gelmekteydi (Yılmaz, 200:68,69; Cleveland, 2008:527). Böylece, Irak'ın petrol rezervleri Suudi Arabistan ile eşitlenmiş olacaktır ki Irak, Suudi Arabistan'dan sonra

³ Bu tehditler, küresel ekonomi, 3. dünya çatışmaları, yasa dışı uyuşturucu trafiği, göçmenler, terörizm, kitle imha silahları teknolojisinin yayılması, küresel ısınma, AIDS gibi konulardır (George W.H. Bush, 1990) (Nye, 1992: 85).

⁴ Başkan Bush, 11 Eylül 1990'da Kongre'deki konuşmasında ise, ABD'nin dış politikasını belirleyen Yeni Dünya Düzeni'nden bahsetmiştir. Konuşmasında, Körfez Savaşı'nın dünya ülkelerine tarihi bir işbirliği için fırsat sunduğunu dile getiren Bush, Yeni Dünya Düzeni'nin sağlanmasını beşinci hedef olarak belirlemiş ve "Terör tehlikesinden azade, adalet yolunda daha güçlü, barış arayışında daha güvenli yeni bir dönem. Doğusu, batısı, kuzeyi, güneyi ile dünya milletlerinin uyum içerisinde beraber yaşayacağı bir dönem." olarak tanımlamıştır (Moeller, 1998:77)

⁵ Pentagon tarafından hazırlanan ve 1992 yılının Mart ayında basına sızdırılan Savunma Planlama Rehberi Soğuk Savaş sonrası ABD dış politikasını özetleyen ve Ortadoğu başta olmak üzere bölgesel güçlerin yükselişine ve bölgelerinde hegemon devletler olmalarına ABD'nin izin vermeyeceğini belirten bir belge olarak görülmektedir (Kurtbağ, 2010: 225). Savunma Planlama Rehberi'ne göre ABD, SSCB'nin dağılmasıyla Ortadoğu'da oluşan güç boşluğu nedeniyle bölgede veya dünyanın herhangi bir bölgesinde ABD'ye rakip bir gücün ortaya çıkmasını engellemelidir.

⁶ Diğer gereklere ise Kuveyt'in, Irak'ın petrolünü kaçak olarak çıkardığı ve petrol üretimini artırarak Irak'ı zarara uğrattığıdır.

⁷ 2 Ağustos'un Irak'ın Kuveyt'i işgal için doğru vakit olmadığını düşünenlerde mevcuttu. Ancak, Irak'ın İran ile savaştan ekonomik olarak zayıf çıkmasıyla bölgesel ve ülke içi gücünün azalmış olması ve ABD'de kendisine yönelik karşıtlığın artmasıyla Bush yönetiminin de Irak'a karşı politikasının sertleştirme ihtimali Saddam'ın 2 Ağustos'taki işgal kararını etkilemiş olabilir. Saddam, böylece kendisine göre erken davranarak başına gelecekleri önleyebileceğini düşünmüş olabilir. Çünkü, ABD'nin, Irak'a pirinç ithalini sınırlandırması ve Irak'ın insan hakları ihlallerinin kınanması gibi davranışlar yönetimin temel görüşü olarak nitelendirilirse bile Saddam, ABD'nin politika değişikliği olarak yorumlamış ve ABD'nin Suudi Arabistan, BAE ve Kuveyt ile birlikte hareket ederek petrol fiyatlarının düşürerek askeri endüstri ve bilimsel araştırmalarını etkilediklerini ve askeri kuvvetlerinin miktarını düşürmeye zorladıklarını açıklamıştır. Bunun yanı sıra, Saddam'ın Kuveyt'i işgal ettiği tarihte Irak, SSCB resmi olarak hala yıkılmamıştı. Saddam Hüseyin, ABD karşısında SCBB'nin kendisine yardım edeceğini düşünmüş olabilir (Gause III, 2002: 55,56).

dünyanın ikinci petrol rezervine sahip Ortadoğu ülkesiydi (Harris, 2000: 55,58). Dünyanın beşinci askeri gücü olan Irak'ın, Ortadoğu'da, Körfez'de ve OPEC'de petrol gelirlerinin artışıyla ekonomik güç olarak da söz sahibi olma ihtimali hem bölge ülkeleri hem de uluslararası sistem için tehdit anlamına gelmekteydi. ABD ise, stratejik çevre olarak belirlediği Ortadoğu ve Basra Körfezi'nde kendi çıkarlarına tehdit oluşturan ve öteki olarak gördüğü Irak'ın Kuveyt'i işgalini 23 Ocak 1980 yılında Carter Doktrini bağlamında ele almıştır. Carter Doktrini'ne göre "dışarıdan bir gücün Körfez bölgesini kontrolü altına almaya yönelik bir girişimi, ABD'nin hayati çıkarlarına bir saldırı olarak görülecek ve böyle bir girişime askeri güç de dahil olmak üzere gerekli araçlara başvurulacak karşı konacaktır (Hook ve Spainer, 2014:131)." Bush yönetimi de Carter doktrinine paralel şekilde Irak'ın Kuveyt'i işgalini ABD'nin ulusal çıkarları için bir tehdit olarak görmüştür. Bush, 11 Eylül'de Kongre'de yaptığı konuşmasında;

"Hayati ekonomik çıkarlar da risk altında. Irak'ın kendisi dünya petrol rezervlerinin yaklaşık yüzde 10'unu kontrol ediyor. Irak ve Kuveyt bunun iki katını kontrol ediyor. Kuveyt'i yutmasına izin verilen bir Irak, dünyanın geri kalan petrol rezervlerinin aslan payını kontrol eden komşularını sindirecek ve onlara baskı uygulayacak ekonomik ve askeri güce ve küstahlığa sahip olacaktır. Böylesine hayati önem taşıyan bir rezervin acımasız biri tarafından yönetilmesine izin veremeyiz. Ve vermeyeceğiz de... Körfez'e olan ilğimiz, Körfez'e olan bağlılığımız geçici değildir. Saddam Hüseyin'in saldırganlığından önceye dayanıyor ve askerlerimiz eve döndükten sonra da devam edecek, ki bunun çok yakında olacağını umuyoruz. ABD'nin Basra Körfezi'ndeki uluslara yardımda kalıcı bir rolü olacaktır (Akhtar, 1991: s.38.)."

Bu açıklamalar ile Irak'ın Kuveyt'i işgalinde ABD'nin en büyük rahatsızlığının Saddam'ın Batı ekonomileri üzerinde ve enerji piyasasında elde edeceği mutlak güç olduğu görülmektedir (Carpenter, 1991: 31). Kimyasal, biyolojik ve nükleer silahın yanı sıra askeri güç olan Saddam'ın, Körfez'e ve dünya petrol rezervlerinin çoğunluğuna hâkim olması petrol fiyatlarını yükseltmesinin yanı sıra ekonomik şartları da belirleyici konumda olacak olması ABD'yi endişelendirmiştir (Newsweek, 1990). Ayrıca, Kuveyt'i işgalinde başarılı olabilecek Irak, Arap devletlerinin lideri konumuna gelebilecek, ABD'nin çıkarlarına zarar verecek şekilde Ortadoğu sorunlarında söz sahibi olacaktır. Saddam'ın cezalandırılmaması durumunda yeni Saddamların ortaya çıkma ihtimali ile ABD, Irak'ın başarılı olmasına izin veremezdi. ABD, Kuveyt işgaline karşı, askeri çevrelemeyi uluslararasılaştırarak NATO ve birçok Arap devletinin içerisinde yer aldığı uluslararası bir koalisyon kurmuş ve BMGK'da aldığı 678 sayılı karar ile 15 Ocak 1991'e kadar Irak Kuveyt'ten çekilmediği sürece silahlı kuvvetlere başvuracağını açıklamıştır (Brands, 2004: s.117).⁸ Irak'ın bu karara uymaması üzerine askeri çevreleme kapsamında, 17 Ocak 1991'de Irak ordusuna karşı Çöl Fırtınası Operasyonu adı verilen havadan müdahaleye başlanmıştır. Havadan müdahalenin Saddam'ı durdurmaması 23 Şubat'ta kara harekâtına geçilmesine neden olmuştur (Armaoğlu, 2017:780-784) (Öztürk, 2015:5).⁹ Kara savaşı karşısında Irak ordusu kısa bir sürede bozguna uğramış, 687 sayılı BMGK kararı ile iki ülke arasında 27 Şubat tarihinde ateşkes sağlanmış ve Saddam, bu kararın öngördüğü Uluslararası Atom Enerji Ajansı ile silah denerim komisyonu (UNSCOM) Irak'ın biyolojik ve kimyasal silahlardan arındırılmasını ve Birleşmiş Milletler (BM) gözlemcilerinin ülkedeki tüm tesisleri denetlemesini kabul etmiştir (Bozkurt, 2003: 136-138; Cleveland, 2008: 535; Kibaroglu, 2002: 12).¹⁰ 1 Ağustos 1990'da Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal etmesi, ABD'nin hayati ekonomik çıkarları içerisinde değerlendirilmiş ve ABD önderliğinde oluşturulan koalisyon ülkeleri Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması için askeri müdahalede bulunmuştur. Ancak, George H. W. Bush, Irak'ı Kuveyt'ten çıkarttıktan sonra Saddam Hüseyin'in peşine düşerek Saddam'ı devirmediği için o dönemde ciddi eleştirilere muhatap olmuştur. George H. W. Bush ve ABD'nin müttefiklerinin söz konusu tutumunun arkasında ise, Saddam Hüseyin'in, Irak-İran savaşının kötü hatıraları ve Kuveyt'in işgalinin ardından yaşanan hezimet nedeniyle Irak halkı

⁸ Irak'ın Kuveyt'i işgali ile ilgili olarak BMGK, Irak'ın daha önceki kararlara uymadığı gerekçesi ile uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için 7.7 Bölüm dahilinde harekete geçeceğini açıkladığı 678 sayılı karar dahil 12 karar almıştır. (660, 661, 662,664, 665, 666, 667, 679, 670, 674, 677 ve 678 sayılı kararlar.) Arap ülkeleri BM'nin adım atmasına karşı ilk başta isteksiz davranmışlar ve Arap ülkeleri olarak sorunu çözmek istemişlerdir.

⁹ Saddam, 2 Ağustos 1990'da Irak'ı işgal etmesine rağmen hava harekâtının 17 Ocak 1991 ve Kara harekâtının 23 Şubat'ta başlamasının nedeni ise, ABD'nin Irak'ın yeni bir Vietnam olmasını engellemek amacıyla Suudi Arabistan gibi Arap devletlerinde Irak'a karşı oluşturulacak uluslararası koalisyonda yer almasını sağlamak istemesi, kara harekati için zamana ihtiyaç olması, BM ile birlikte hareket ederek savaşın meşru gerekçesinin oluşturulması ve Amerikan halkının desteğini almak olarak sıralanabilir.

¹⁰ 2 Mart 1991'deki 686 sayılı BMGK kararı ile ateşkesin genel kuralları belirlenmiştir. Bu karar ile ayrıca bu karardan önce alınan tüm BMGK kararlarını kabul etmesi, Kuveyt'in ilhakkının geçersiz olması, tamirat borcu ödemesi ve esirlerin serbest bırakılmasını içeriyordu. 3 Nisan 1991 yılında alınan 687 sayılı BMGK ile ateşkes uygulanmıştır.687 sayılı BMGK kararı ile Irak'ın kimyasal ve biyolojik silahları ile 150 kilometrenin üzerinde menzile sahip olan balistik füzelere sahip edilmesi, sökülmesi ya da zararsız hale getirilmesi istenmiştir. Ayrıca, Irak'ın nükleer silah elde etmesini sağlayacak altyapısının yok edilmesi ve zararsız hale getirilmesi kararı alınmıştır.

tarafından düşürüleceği varsayımı yatmaktaydı. Çünkü bu iki yenilgi, Irak halkını çok kötü ekonomik koşullara mahkûm etmişti.

1992 yılında görevi George H. W. Bush'tan alan Bill Clinton'ın Irak'a karşı politikası ise, BM'nin uyguladığı yaptırımlara devam etmek ve uçuşa yasak olan bölgelerde meydana gelecek ihlallere askeri bir müdahale ile cevap vermek şeklinde olmuştur (Indyk, 1993). Saddam'a muhalif olan gruplara destek verilerek, Bağdat zayıflatılacak ve dünyadan izole edilecekti (Byman, 2000-2001: 493). Clinton döneminde Irak'a karşı izlenen politikalar ile Saddam'ın aslında devrilmesi amaçlanmıştır. Ancak bu, askeri güçten ziyade BM tarafından uygulanan yaptırımlar ve Saddam'a muhalif güçlerin desteklenmesi yoluyla yapılmaya çalışılmıştır. 1991'den sonra ABD'nin Irak için hedefleri; Saddam'ın yeniden bölge ülkelerine saldırmasını engellemek, Irak'ın nükleer, biyolojik ve kimyasal silah ve füze programlarını sona erdirmek ve Saddam'ın devrilmesidir (Byman, 2000-2001: 495). Bu bağlamda Başkan Bill Clinton 31 Ekim 1998'de Irak'ın uluslararası sisteme entegre olabilmesi ve Saddam rejiminin devrilmesi amacıyla Iraklı muhalif güçlere 97 milyon dolar yardımda bulunulmasını öngören yasayı çıkarmıştır (Clinton, 1998).

1991 Körfez Savaşı sırasında Saddam'ı devirmediği için eleştirilere maruz kalan George W. H. Bush'tan yaklaşık sekiz yıl sonra oğul George W. Bush Amerikan Başkan adayı olmuştur. Bu bağlamda, oğul Bush'un babasının Irak politikasını devam ettirip ettirmeyeceği gündeme gelmiştir.

Seçim zamanında diğer başkan adayı olan Al Gore ile katıldıkları bir televizyon programında oğul Bush, başkan seçilmesi durumunda ABD'nin Irak politikasının ne olacağına dair ipuçları vermiştir. Konuşmasında Bush, Irak'a karşı olan müttefikler arasındaki ittifakın bozulduğunu belirterek ABD'nin koalisyonun devam etmesi için mütevazı olması gerektiğini söylemiş ve *"Kibirli bir ülke olursak, bize güceneceklerdir. Eğer mütevazı olursak, bizi hoş karşılayacaklardır."* açıklamasında bulunmuştur. Çünkü bu dönemde Koalisyon ülkeleri arasında Irak'a karşı yaptırımların sürdürülmesi ve uçuşa yasak bölge ilan edilmesi konusunda fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır (Myroie, 2001). Böylece, Bush'un, 11 Eylül saldırıları öncesinde terörizmi hiçbir zaman dış politikasının en önemli sorunu olarak görmediği ve öncelikleri arasında da saymadığı görülmektedir.

Bush'un başkan seçilmesinden yaklaşık bir yıl sonra ise, Başkanın Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice, 11 Eylül saldırılarından önce Temmuz 2001'de verdiği bir röportajda, Başkan Bush'un Saddam Hüseyin'i Irak'ın komşuları, bölgenin güvenliği ve genel olarak uluslararası güvenlik için bir tehdit olarak gördüğünü söylemiştir. Ayrıca konuşmasında Saddam Hüseyin'in yönetim tarafından yakından izlendiğini vurgulamıştır (Rice, 2001). Ancak Saddam'ın askeri bir güçle devrilmesi için Irak'a karşı bir savaş 11 Eylül saldırıları öncesinde kamuoyuna duyurulacak bir şekilde gündeme gelmemiştir. 11 Eylül saldırılarıyla, Körfez Savaşı'ndan itibaren düşman olarak görülen Irak'ı çevreleme politikası George W. H Bush ve Bill Clinton döneminde devam ederken, George W. Bush ise, yaptırımlarla devrilmeyen Saddam'ı devirmek için ön alıcı ve önleyici savaş doktriniyle çevreleme politikasının son aşamasını yönetmiştir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle 11 Eylül terör saldırıları ve Irak'ın işgali ele alınacak, son olarak ise ön alıcı ve önleyici savaş stratejisinin uluslararası hukuk içerisindeki yerine değinilecektir.

1. ABD'NİN IRAK'I 2003 YILINDAKİ İŞGALİNİN BUSH YÖNETİMİ TARAFINDAN GEREKÇELENDİRİLİŞİ

1.1. 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları ile Değişen Irak Politikası

2000 yılında yönetime gelen George W. Bush ve ekibinin Irak politikası, 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleşen terör saldırılarının ardından yeni bir rotaya doğru yönelmiştir. Seçimler öncesinde dış politikasında terörizm söylemlerine yer vermeyen Başkan Bush ve ekibi 11 Eylül saldırıları ile beraber Amerikan dış politikasındaki önceliği terörizmle mücadeleyle vermişlerdir. Bu bağlamda, Başkan Bush, 11 Eylül saldırılarını düzenleyen el-Kaide'yi yok etmek amacıyla Afganistan'a "Sonsuz Özgürlük Operasyonu"nu gerçekleştirmiştir. Afganistan'a yapılan operasyona hem Amerikan kamuoyu hem de dünya kamuoyu önemli ölçüde destek vermiştir. 11 Eylül saldırıları sonrasında Afganistan'a askeri bir müdahale öncelik olarak belirlenirken, görüşmeler sırasında Amerikan Savunma Bakanı Donald H. Rumsfeld ve yardımcısı Paul D. Wolfowitz terörizm ile savaşta ilk olarak Irak'ın hedef alınmasını istemişlerdir. Rumsfeld ve Wolfowitz'in aksine Dışişleri Bakanı Colin L. Powell ve Başkan Yardımcısı Dick Cheney ise önceliğin el-Kaide olması gerektiğini söylerken, Irak'a karşı bir harekâtın zamanlama bakımından doğru olmadığı üzerinde durmuşlardır (Woodward, 2005:56). Başkan Bush ise, Irak'ın 11 Eylül saldırıları ile bağlantısı olduğuna inandığını ancak bununla ilgili olarak ellerinde bir kanıt olmadığı için Irak'ın Afganistan'dan önce vurulmayacağını belirterek tartışmalara son noktayı koymuştur (Woodward, 2005:110). Bu açıklama Başkan Bush'un Afganistan'daki askeri

harekât sona erdikten sonra 11 Eylül saldırıları ile ilgisi olduğunu düşündüğü Saddam Hüseyin rejimi ile ilgilenmek istediğini göstermektedir.

Afganistan'a gerçekleştirilen askeri müdahale ile Taliban rejimine son verilmesi ve el-Kaide'nin zayıflatılarak Afganistan-Pakistan sınırında bulunan dağlara çekilmesi ile beraber Başkan Bush, terörizmle savaş kapsamında Saddam Hüseyin rejimini gündemine almıştır. Böylece Irak, Bush yönetimi tarafından 20 Mart 2003 tarihinde kitle imha silahları geliştirdiği ve el-Kaide ile beraber hareket ettiği gerekçeleri öne sürülerek işgal edilmiştir. Yönetim tarafından belirtilen bu iki resmi gerekçe Irak'ın işgalini Amerikan ve dünya kamuoyu nezdinde meşru kılmak amacıyla ileri sürülmüştür.

1.1.1. Saddam Hüseyin'in Kitle İmha Silahlarına Sahip Olduğu İddiası

George W. Bush 11 Eylül saldırılarından sonra Saddam Hüseyin rejimini hep gündeminde tutmuştur. Başkan Bush, 29 Ocak 2002 tarihinde yaptığı ilk Ulusa Sesleniş konuşmasında kitle imha silahlarına sahip olan Kuzey Kore, İran ve Irak'ın dünya barışını tehdit ettiğini söyleyerek bu üç ülkeyi "Şer Eksenini" şeklinde nitelemiştir. Bush, ABD'nin amaçlarından birinin de kitle imha silahlarına sahip olan ve ABD'yi ve ittifak içerisinde olduğu ülkeleri tehdit eden rejimleri engellemek olduğunu belirtmiştir. Bush'a göre Irak ABD'ye karşı düşmanlık besleyerek terörü desteklemekte ve şarbon, sinir gazı ve nükleer silahları on yılı aşkın süredir geliştirmeye çalışmaktaydı (Bush, Ocak 2002).

Başkan Bush da 11 Eylül 2001 saldırılarından bir yıl sonra 12 Eylül 2002'de BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, Irak'ın 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra BM'ye verdiği sözleri tutmadığını ve Irak'ın kimyasal silah programı ile ilgili olan silah dizaynları, satın alma kayıtları, deney verileri ve nükleer materyallerin dökümü ve yabancı yardımların belgelendirilmesi gibi önemli bilgileri sakladığını öne sürmüştür. Saddam Hüseyin nükleer silah elde etmek için yetenekli nükleer bilim adamları ve teknisyenler ile çalışmaktaydı. Bush'a göre Irak nükleer silah geliştirmek için gerekli olan uranyumu zenginleştirmek için kullanılan yüksek mukavemetli alüminyum tüpler alma çabası içine girmişti. Başkan Bush konuşmasında Irak'ın bu şekilde ilerlemesi ile beraber bir yıl içerisinde nükleer silah sahibi olmasının mümkün olduğunu dile getirmişti (Bush, 20 Eylül 2002).

29 Ocak 2003 tarihinde Başkan Bush, Birliğin Durumu konuşmasında ABD ve dünyanın karşı karşıya kaldığı en büyük tehlikenin nükleer, biyolojik ve kimyasal silah arayışında olan haydut rejimler olduğunu söylemiştir.¹¹ Bush BM'nin sorumluluğunu yerine getirerek Irak'ın silahsızlandırılması için çağrıda bulunmuştur. Saddam Hüseyin'in elinde bulunan kitle imha silahlarından arınacağını söylemesine rağmen rejimin bu kuralı çiğnediğini belirten Bush, BM Denetçileri Irak'ta olmasına rağmen Saddam Hüseyin'in nükleer, biyolojik ve kimyasal silah edinme çabasında olduğunu düşünmekteydi. Başkan Bush konuşmasında Irak'a uygulanan ekonomik yaptırımların, Irak'ın dünyadan yalnızlaştırılmasının veya askeri alanların füzeler ile vurulmasının dahi Saddam'ı kitle imha silahları edinmekten vazgeçiremediğini söylemiştir. 1999 yılında BM Denetçilerinin yaptığı incelemelerde Saddam'ın 25 bin litre şarbon üretecek biyolojik silahlara sahip olduğunu ortaya çıktığı ve bu silahların yok edildiğine dair bir kanıtın olmadığı öne sürülmüştür. Ayrıca Başkan Bush, BM'nin Saddam'ın 38 bin litreden daha fazla botulinum toksini elde edebilecek yeterli materyale sahip olduğu sonucuna ulaştığını söylemiştir. Amerikan istihbarat servislerinin elinde ise, Saddam'ın 500 ton sarın, hardal ve sinir gazı elde edebilecek materyale sahip olduğuna dair bilgiler mevcuttu. Bush konuşmasında Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın 90'larda Saddam'ın gelişmiş nükleer silah geliştirme programı olduğunu onayladığını söylemiştir. İngiltere'nin elinde ise Saddam'ın Afrika ülkelerinden önemli miktarda uranyum arayışı içerisinde olduğuna dair bilgiler vardı. Amerikan istihbarat kaynaklarına göre Saddam nükleer silah üretimi için mukavemetli alüminyum tüpler satın alma çabası içerisindeydi. Tüm bunlar ise, Bush'ta Saddam'ın bir şeyler sakladığı izlenimini oluşturmuştur. Bush'a göre, Irak Güvenlik Güçleri binlerce dökümanı BM Denetçilerinden saklamaya çalışmaktaydı. Bush, Saddam'ın nükleer silah geliştirmesinin tek amacının savunmadan ziyade gözdağı vermek ve saldırmak olduğunu düşünmekteydi (Bush, 29 Ocak 2003).

Dışişleri Bakanı Colin Powell, Irak'a karşı gerçekleştirilecek bir askeri harekâtta BM Güvenlik Konseyi (BMGK)'nin ve diğer ülkelerin desteğinin alınması gerektiğini düşünmekteydi. Bu bağlamda, BMGK'yı Irak'a karşı harekete geçirmek için ikna

¹¹ CIA de bu dönemde Amerika'nın, Bin Ladin ve dünya ülkelerinin hızla silahlanması, kimyasal, biyolojik ve nükleer kitle imha silahlarının giderek artması gibi tehditler ile karşı karşıya olduğunu düşünmekteydi.

etme çabalarını Colin Powell üstlenmiştir. Powell, 5 Şubat 2003 tarihinde BMGK'da yaptığı konuşmada Saddam'ın biyolojik, kimyasal ve nükleer silahlara sahip olduğunu elinde bulunan ses kayıtları ve fotoğraflar ile BM üyesi ülkelere açıklamıştır. 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'ın kitle imha silahlarından arındırılması için BMGK'da 16 Karar alındığını konuşmasında vurgulayan Powell, 8 Kasım'da BMGK'da oybirliği ile alınan 1441 sayılı kararın Irak için son şans olduğunu söylemiştir (Powell, 5 Şubat 2003). Bu karar Saddam rejiminin elindeki tüm kitle imha silahlarını bildirmesini ve kendini silahsızlandırmasını öngörmekteydi. Saddam'ın 1441 sayılı karara uymaması durumunda ise bu karar ile Saddam "tanımı yapılmamış ciddi sonuçlarla" karşılaşmakla tehdit edilmiştir. Powell, bölge ülkelerini, Irak halkını ve dünyayı ilgilendiren bu ciddi tehdit konusunda Konseyin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesini istemiştir (Powell, 5 Şubat 2003). Dışişleri Bakanı Powell da Başkan Bush gibi, Saddam'ın kitle imha silahlarını ülkesini savunma amacından ziyade diğer ülkelere saldırmak amacıyla kullanmasından endişe etmekteydi. 1441 sayılı karar aslında sadece Irak'a son şans vermemekte, ABD bu kararı BMGK üyeleri için de sorumluluklarını yerine getirmeleri açısından son şans olarak görmekteydi. Başkan Bush, BM kararlarının Saddam tarafından her defasında ihlal edilmesi nedeniyle Irak'ın kitle imha silahlarından arındırılmasında yetersiz olduğunu düşünmekteydi.

Bu noktada, Irak'ın kitle imha silahlarıyla ilgili bazı hususların hatırlanmasında yarar bulunuyor. 29 Kasım 1990'da Saddam'ın Kuveyt'i işgal etmesi ile beraber ABD öncülüğünde koalisyon ülkeleri Saddam'ın Kuveyt'ten çıkması için harekete geçmişlerdir. Kuveyt ve Irak arasında sürekli bir ateşkesin¹² olmasını içeren 3 Nisan 1991 tarihli 687 sayılı BMGK kararı ile Irak'ın kitle imha silahı edinme programına son verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karar ile Irak'ın Kuveyt'i tanınması, işgal sırasında edindiği malları Kuveyt'e geri vermesi, Kuveyt'in zararını karşılaması, Irak-Kuveyt sınırının belirlenmesinde ortak hareket edilmesi ve Irak'ın terörü desteklemesine son vermesi talep edilmiştir (UNSC, Resolution 687, 1991). Irak, 687 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararına uymayı kabul etmiştir. 715 sayılı karar ile de BM özel Komisyonu ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Nisan 1991- Aralık 1998 tarihleri arasında Irak'ın yasak olan kitle imha silahı edinme programını sonlandırdığından emin olmak için Irak'ta uzun dönemli çalışma ve incelemelerde bulunmuşlardır (UNSC, Resolution 715, 1991). Bu dönemde BM Denetçileri Körfez Savaşı sonrasında Saddam'ın bir daha kitle imha silahlarına sahip olmaması için Irak'ın kimyasal, biyolojik ve nükleer programları parçalamasına yardım etmişlerdi. Ancak imha edilmiş mühimmatın yeniden değerlendirilmesi konusundaki şüpheler sürmekteydi. Böyle bir dönemde Saddam (1998 yılında) önce Amerikalı BM denetçilerinin ülkede incelemeler yapmasını yasaklamış sonrasında ise, bu denetçileri ülkeden kovmuştur. Bunun üzerine 23 Şubat 1998 yılında Irak ve BM arasında bir anlaşma yapılarak Cumhurbaşkanlığına ait 8 alanda inceleme yapılması kararlaştırılmıştır. 2 Mart 1998'de alınan 1154 sayılı karar ile de Irak'ın verdiği sözü tutmaması durumunda ciddi sonuçlar ile karşılaşacağı vurgulanmıştır (UNSC, Resolution 1154, 1998). Ancak Irak'ın BM denetçilerinin görevlerini yaparken zorluk çıkarması üzerine Irak'taki tüm denetçiler geri çekilerek Irak'a 16 Kasım-19 Kasım 1998 tarihleri arasında Çöl Harekâtı Operasyonu başlatılmıştır. 17 Aralık 1999 tarihinde ise Irak ile BM arasında yeniden görüşmelerin başlatılmasını içeren 1284 sayılı karar alınmıştır. Bu karar denetçilerin 60 gün içerisinde Irak'a dönerek incelemelerine devam etmelerini ve 3 ayda bir de rapor sunmalarını içermekteydi (UNSC, Resolution 1284, 1999). ABD'nin Irak'ı işgal etmeden önce BMGK'nın aldığı ve ABD'nin Irak savaşı dayandırdığı karar ise 1441 sayılı karar olmuştur. 8 Kasım 2002 tarihinde alınan 1441 sayılı karar ile Irak'ın daha önceki BMGK kararlarını da ihlal ettiği bildirilmiş, Irak'ın tüm kitle imha silahı edinme programlarını bildirmesi istenmiş, 23 Kasım 2002 tarihine kadar yeni denetçilerin Irak'taki incelemelerine başlaması gerektiği belirtilmiş, BM denetçilerine Iraklılarla özel olarak röportaj yapabilmeye ve şüpheli gördükleri aktiviteleri durdurabilme hakkı verilmiştir. Irak'ın belirtilen kurallara uymaması durumunda ise 1154 sayılı kararda belirtildiği gibi Irak'ın ciddi sonuçlar ile karşılaşacağı vurgulanmıştır (UNSC, Resolution 1441, 2002). 1441 sayılı karardan yaklaşık 1 ay önce 11 Ekim 2002'de Kongre Bush'a Irak'a karşı gerçekleştirilecek askeri bir harekatta Amerikan güçlerini kullanma yetkisi vermiştir. Bu karar, Temsilciler Meclisi'nde 296'ya 133 oy ile Senato da ise 77'ye 23 oy ile kabul edilmiştir.

1.1.2. Saddam ile El-Kaide Arasında Bağlantı Olduğu İddiası

Başkan Bush'un Irak'ı işgal ederken gösterdiği ikinci resmi gerekçe ise, Saddam Hüseyin ile el-Kaide arasında bir bağlantının bulunmasıdır. Başkan Bush, 7 Ekim'de Cincinnati'de yaptığı konuşmasının bir bölümünde el-Kaide ile Saddam arasında bir

¹² BMGK, 2 Mart 1991 tarihinde 686 Sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı ile iki ülke arasında ateşkes ilan edilmesini kararlaştırmıştır. 687 Sayılı Karar ile de bu ateşkesin sürmesi istenmiştir.

bağlantının olduğunu bildiklerini söylemiştir. “Biz Irak ile el-Kaide arasında 10 yıldan uzun bir zamandır önemli bir bağlantının olduğunu biliyoruz. Ayrıca Saddam Hüseyin’in ABD’ye gerçekleştirilen 11 Eylül saldırılarını mutluluk ile karşıladığını ve kutladığını da biliyoruz.” Bush’un bu bağlantı nedeniyle korkusu ise, Irak’ın sahip olduğu biyolojik veya kimyasal silahları terör örgütlerine veya teröristlere vermesiydi (Bush, 8 Ekim 2002).

5 Şubat 2003 tarihinde Dışişleri Bakanı Colin Powell’in BM Güvenlik Konseyi’ndeki konuşmasının ikinci bölümünü BM’nin terör örgütü listesinde bulunan ve 11 Eylül’de ABD’ye gerçekleştirilen saldırının faili olan el-Kaide’nin bir yapılanmasının Irak’ta faaliyetlerde bulunması oluşturmaktadır. Powell’in ve diğer Amerikan yetkililerinin nükleer silahlarla ilgili bir endişesi ise bu tür silahların terör örgütlerinin eline geçmesiydi. El-Kaide ile bağlantılı olan ve ABD’nin Afganistan’a karşı gerçekleştirdiği saldırılar sırasında Afganistan’da yer alan Ürdünlü el-Zerkavi’nin Saddam Hüseyin’in kontrolü altında bulunmayan Kürt bölgesine geçtiğini konuşmasında belirten Powell, el-Kaide’nin nükleer silahlara sahip olması amacı taşıdığı gerekçesi ile önemli bir endişe duyduğunu dile getirmiştir (Powell, 5 Şubat 2003).

Powell konuşmasından sonra ise, el-Kaide kaynaklarında Irak ile el-Kaide arasında bağlantılar olduğuna dair, Bin Ladin’in Sudan’da bulunduğu 1990’lı yılların başlangıcında Saddam Hüseyin ile görüştüğü iddiasının yer aldığını belirtmiştir. Bunun ardından da Saddam Hüseyin ve Ladin’in sekiz kez daha görüştiklerini söyleyen Powell, hırs ve nefretin Saddam Hüseyin ve Bin Ladin’i bir araya getirdiğini ve sofistike bomba yapımını öğrenen el-Kaide üyelerinin sonrasında kitle imha silahları yapımında Saddam Hüseyin’e yardım için Irak’a döndüklerini belirtmiştir. Bu bağlamda, Bush yönetimi, Irak ve el-Kaide arasında bir bağlantının olduğu iddiasını; Irak İstihbarat Servisi ve Bin Ladin’in, Sudan, Afganistan ve Pakistan’da görüşmelerde bulunduğu, Irak’ın kuzeyindeki el-Zerkavi’ye yardım ettiği iddia edilen Ensar el-İslam adlı radikal örgüt ile Irak rejimi arasında bağın bulunduğu ve 11 Eylül saldırılarına Irak’ın da dahil olma ihtimaline dayandırmıştır (Katzman, 2004).

Başkan Bush, Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve Dışişleri Bakanı Colin Powell konuşmalarında Irak’ın kitle imha silahlarına sahip olması ve el-Kaide ile bağlantısına sıklıkla vurgu yapmışlardır. Ancak, bu iki gerekçe dışında Amerikalı yetkililer konuşmalarında Saddam’ın ülkesindeki Kürtlere ve Şiilere karşı katliamlar gerçekleştirdiğinden, halkına karşı zehirli gazlar kullanmaktan çekinmediğinden bahsederek Saddam’ın nükleer silaha sahip olması durumunda bu silahı kendi halkına, bölge ülkelerine, ABD ve müttefik ülkelere karşı kullanmasının çok büyük bir olasılık olduğunu belirtmişlerdir. Bu şekilde bir karşılaştırma yapılarak nükleer silaha sahip bir Saddam’ın dünya için çok büyük bir tehdit olduğu gösterilmek istenmektedir. Başkan Bush da Irak’ta kitle imha silahı bulunmadığına dair raporların olduğu dönemde ABC televizyonuna yaptığı bir açıklamada Saddam’sız bir dünyanın daha güvenli olduğunu düşündüğünü söylemiştir.

"Irak'ta kitle imha silahları bulacağımızı hissettim, tıpkı ülkem Amerika Birleşik Devletleri ve dünyanın diğer bölgelerinde çok sayıda kişinin düşündüğü gibi. Birleşmiş Milletler de, Saddam Hüseyin'in kitle imha silahına sahip olduğunu düşündü. Bu yüzden, istihbarat toplarken, nerede hata yaptığımızı bulmaya ihtiyacımız var. Herşeye rağmen, Saddam Hüseyin tehlikeliydi ve o iktidarda değilken, dünya daha güvenli (BBC Turkish, 2005)."

1.2. Irak'ta Kitle İmha Silahlarının Bulunamayışı

ABD’nin Irak’ı işgalinden 1 ay sonra Nisan ayının ortalarında Amerikan ordusuna bağlı Mobile Exploitation Team (MET) Irak’ta, Amerikan yetkililerinin konuşmalarında bahsettikleri kitle imha silahlarını aramaya başlamıştır. Önemli uzmanlardan¹³ oluşan ekip Irak’ta kitle imha silahlarına dair herhangi bir ize rastlamadıklarını duyurmuşlardır (Germann, 2003). Mayıs 2003’te ise MET ekibi içerisinde sivil teknik uzmanlar da dahil edilerek yaklaşık 1500 kişiden oluşan Iraq Survey Group (ISG) oluşturulmuştur. Grup, kitle imha silahı araştırmalarına devam etmek üzere Irak’a geçmiştir. ISG, Irak’ta 1000’e yakın alanda incelemeler yapmış ve kitle imha silahları ile ilgili bilgiye sahip olan ya da bilgi sağlayabilecek olan kişiler ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ekibin başında bulunan CIA danışmanı David Kay Amerikan Kongresi’ne 2 Ekim 2003 tarihinde “Interim Progress Report” adı altında grubun 3 ay sonunda yaptığı incelemeleri ve bu incelemelerin sonuçlarını içeren bir rapor sunmuştur. 3 ay içerisinde yapılan araştırmalarda Irak’ta stoklanmış biyolojik ve kimyasal silah olduğuna dair bir bilgiye ya da

¹³ Grup içerisinde kimyager, biyolog, silah anlaşması uygulayıcıları, nükleer operatörler, bilgisayar ve belge uzmanları ve özel kuvvet birlikleri bulunuyordu.

kanıtı rastlanmadığını belirten Kay, ancak bunun Irak'ta kimyasal silah bulunmadığı anlamına gelmediğini söylemiştir (CNN International, 2003). David Kay, 28 Ocak 2004 tarihinde ise Irak'ta kitle imha silahı olduğuna dair ABD'nin tamamen yanlış olduğunu belirten bir açıklamada bulunmuştur (CNN International, 2004). Bu açıklamadan bir hafta önce ise görevinden istifa etmiştir.

David Kay'ın istifasından sonra göreve başlayan Charles Duelfor'un başkanlığında ISG 30 Eylül 2004'te yeni bir rapor yayınlamıştır. Raporda Irak'ın 1991 yılında nükleer programını sonlandırdığı ve bu tarihten sonra da Saddam Hüseyin'in yeniden nükleer silah elde etmek için çalışmalar yaptığını dair herhangi bir kanıtı rastlanmadığı belirtilmiştir. Rapordaki önemli bir diğer nokta ise 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra ülkenin içinde bulunduğu zor durumun Irak'ın 1991'den önce sahip olduğu karmaşık nükleer programını devam ettirmesine izin vermemesidir. Ayrıca raporda Irak'ın 1996'dan itibaren biyolojik silah edinme amacını terk ettiği, Irak'ın Körfez Savaşı sonrasında da uzun menzilli füze alt yapısını yok ettiği belirtilmiştir (CIA, 2004).

Iraq Survey Group'un yayınladığı raporlar sonrasında Amerikan Senatosu İstihbarat Özel Komisyonu da Irak'ta kitle imha silahlarının araştırılmasına dair bir Komisyon oluşturulmasına karar vermiştir. Komisyon araştırmaları sonrasında 9 Temmuz 2004 tarihinde ilk raporunu yayınlamıştır. Komisyon raporda, Ekim 2002'deki Ulusal İstihbarat Değerlendirmesi'nde yer alan "*Saddam yeniden nükleer programını inşa ediyor, Saddam biyolojik ve kimyasal silahlara sahip, Irak'ın şu anki biyolojik silah programı Körfez Savaşı öncesine göre daha da geliştirilmiş*" (NSA, 2002) gibi ifadeleri doğrulayan kanıtlara ulaşamadığını belirtmiştir (Senate, 2004). Ekim 2002'de yayınlanan Ulusal İstihbarat Değerlendirmesi'nde Irak'ın el-Kaide ile bağlantısına odaklanılmadığı için, 2003 Ocağında çıkarılan "Iraq for Support Terrorism (NSA, 2003)" başlıklı İstihbarat raporu temel alınmıştır. Raporda CIA'nın Saddam Hüseyin ile el-Kaide arasında bir bağlantı kurması mantıklı bulunmasına rağmen, bağlantıya dair somut bilgiler olmadığı için İstihbarat Raporu eleştirilmiştir (Senate, 2004: 37). Komisyon'un 8 Eylül 2006 tarihinde yayınladığı ikinci raporunda ise Saddam'ın el-Kaide başta olmak üzere İslami gruplara güvenmediği ve onlarla herhangi bir işbirliği içerisine girmediği belirtilmiştir. Ayrıca Saddam'ın radikal İslamcılarını kendi rejimi için bir tehdit olarak gördüğüne yer verilen raporda Saddam'ın el-Kaide'den gelen tüm işbirliği tekliflerini reddettiği yer almıştır (Fas, 2006: 105).

Başkan Bush ve ekibinin öne sürdüğü Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğu ve Saddam Hüseyin rejimi ile el-Kaide arasında bağlantı olduğu gerekçeleri yayınlanan raporlar ile boşa çıkarılmıştır. Bu durum, Bush yönetiminin Irak'ı işgalinin altında farklı gerekçelerin yattığı yönündeki iddialara kamuoyu nezdinde itibar kazandırmaya başlamıştır. Bu gerekçeler ise, yeni muhafazakar grubun yönetim üzerindeki etkisi, enerji kaynakları üzerinde kontrol ve bölgede İsrail'in güvenliğini sağlama isteği olarak sıralanabilir (Hinnebusch, 2017: 213-215). Ayrıca, 2004 yılında G8 zirvesinde ilan edilen ve Büyük Ortadoğu Projesi olarak bilinen "Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi" projesi de Irak'ın bölgeyi yeniden dizayn etmek amaçlı işgal edildiğini göstermektedir. (Kurtbağ, 2010:362; Musaoğlu ve Efeğil, 2007: 3) ABD'nin dış politikasının jeopolitik merkezli olduğunu belirten Brzezinski ise, "Büyük Satranç Tahtası" adlı kitabında Ortadoğu ve Afrika'yı Avrasya'daki küresel üstünlük mücadelesi bağlamında ele almıştır. Avrasya'yı büyük satranç tahtasına benzeten Brzezinski'ye göre, bu satranç tahtasında farklı güçlerden oluşan birçok oyuncu bulunmaktadır. (Brzezinski, 1997: s.14,15,51)¹⁴ Bu bağlamda, Avrasya kıtasının da yer aldığı ve orta alan olarak nitelendirdiği bölgenin güneyinde, otokratik yönetimlerin yer aldığı ancak enerji açısından zengin olarak tanımlanan Ortadoğu ve Afrika yer almaktaydı (Brzezinski, 1997:56). Brzezinski, güney alanın, orta alan tarafından kontrol edilmesini ABD'nin Avrasya üzerindeki üstünlüğünü kaybetmesi olarak görmüştür (Brzezinski, 1997:

¹⁴ Brzezinski de kara gücünün önemini ortaya koyan ve 1904'te Kara Hakimiyet Teorisini ortaya atan İngiliz jeopolitikacı Mackinder'in Avrasya'yı dünyanın merkezi olduğunu kabul eden görüşünü paylaşmaktaydı. Mackinder, merkez bölge, iç kenar kuşak ve dış kenar kuşak olmak üzere bir ayırma bulunmuştur. Mackinder, Rusya ve Orta Asya'yı içeren bölgeyi merkez bölge ya da kalp (heartland) olarak tanımlamıştır. İç Kenar Kuşakta yani merkez bölgesinin çevresinde yer alan ülkeleri Almanya, Avusturya, Balkanlar, Türkiye, İran, Pakistan, Hindistan ve Çin olarak sıralarken; dış kenar kuşaktaki ülkeleri İngiltere, kuzeybatı Afrika, Avustralya, ABD ve Kanada olarak sıralamıştır. Mackinder'e göre "Doğu Avrupa'ya hükmeden, merkez bölgeyi kontrol eder; merkez bölgeye hükmeden dünya adasını (Avrupa, Avrasya ve Afrika) kontrol eder; dünya adasına hükmeden, dünyayı kontrol eder." Böylece merkez bölgenin düşman bir gücün eline geçmesi dünyanın geri kalan ülkelerinin de kendileri için güvenli olmayacağını anlamına gelmektedir (Mackinder, 1904: 421-437; Mackinder, 1960: 150). Brzezinski, ayrıca Avrasya'ya hükmeden bir gücün, dünyanın en ileri ve ekonomik olarak en verimli üç bölgesinden ikisini kontrol edeceğine inanıyordu. Çünkü, Avrasya'nın kontrolüyle beraber Afrika doğrudan ABD'ye tabii olabilirdi. (Brzezinski, 1997: 52)

57). Dolayısıyla ABD'nin, Avrupa, Asya, Afrika kıtalarının kesişme noktasında bulunan Ortadoğu'da bölgesel ya da küresel bir gücün hakimiyetine karşı çıktığı ve kendi düzenini yaratmaya çalıştığı söylenebilir (Kemp ve Harkavy, 1997).

2. BUSH DOKTRİNİ VE ULUSLARARASI HUKUK

20 Mart 2003 tarihinde ABD ve koalisyon ülkeleri içerisinde yer alan İngiltere ve Avusturya ile Irak'ı işgal etmiştir. ABD ve koalisyon ülkeleri (İngiltere, Avusturya, Polonya, İspanya, Portekiz, Danimarka) Irak'ı işgallerinin hukuki gerekçelerini ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) Başkanı'na gönderdikleri bir mektup ile açıklamışlardır (United Nations Digital Library, 2003). Bu mektuba göre Irak'ın, 1991 yılında düşmanlıkların sona erdirilmesi için imzalanan ateşkes anlaşmasını ve Irak'ın silahsızlandırılmasını öngören BMGK'nın 687 sayılı kararını ihlal ettiği gerekçeleri nedeniyle BM'nin 678 sayılı kararınca (1990) Irak'a karşı kuvvet kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir (United Nations Digital Library, 2003) (Brands, 2004: 117). ABD ve koalisyon ülkeleri, 678 sayılı kararın ihlalinin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit olarak algılanması nedeniyle Irak'a karşı kuvvet kullanılabileceğine inanmıştır (Wall, 2002: 72).¹⁵ Böylece BMGK kararlarına göre meşru gösterilmeye çalışılan Irak'ın işgali, aslında George W. Bush'un, Ocak 2002'de ulusal güvenlik strateji belgesinde ABD'nin yeni stratejisi terörizmle savaş kapsamında açıklanan ve Bush doktrini olarak adlandırılan ön alıcı ve önleyici savaşın Irak'a karşı uygulanmasıdır (Bush, 2002). Bush, ulusal güvenlik strateji belgesinde ABD'nin küresel erişime ulaşan terörizme karşı savaştığını belirterek bu düşmanın tek bir siyasi rejim veya bir kişi veya bir din veya bir ideoloji olmadığını vurgulamıştır. Düşman önceden tasarlanmış, politik olarak şiddet motivasyonu olan ve masumlara karşı suç işleyen terörizmdir. Bush, teröristler ve teröristleri barındıran ve yardım sağlayanlar arasında ayırım yapmayacaklarını belirtmiştir. Başkan Bush'a göre öncelik küresel erişime sahip terörist örgütleri alt üst etmek ve yok etmek ve liderlerine saldırmaktır. Böylece, haydut devletleri, ABD ve müttefiklerini tehdit etmeden ve kitle imha silahları kullanmadan önce durdurmak için ABD hazırlıklı olmalıdır. Kitle imha silahlarının haydut devletlerin eline geçme ihtimalinden bahseden Başkan Bush, *"düşmanlarımızın ilk vuruş özelliğine sahip olmalarına izin vermeyeceğiz"* diyerek, kitle imha silahlarının Soğuk Savaş döneminde son seçenek olduğunu ancak bu dönemde düşmanların kitle imha silahlarını bir silah olarak kullanma konusunda seçenek olarak düşündüğünü belirtmiştir. Bush'un özellikle kitle imha silahlarından bahsetmesinin nedeni ise, uluslararası hukukun yakın tehditlere karşı ön alıcı ve önleyici meşru müdafaa izin verdiği ve yakın tehdit kavramını bugünün düşmanlarının yeteneklerine ve hedeflerine uyarlanması gerektiğine inanmasıdır. Haydut devletlerin ve teröristler elde edecekleri kitle imha silahlarını kullanmaktan çekinmeyecekleri için ABD, bu tür düşmanca davranışların önlenmesi veya engellenmesi için gerektiğinde tek taraflı olarak önleyici şekilde davranacaktır. Haydut devletleri ve teröristleri engellemenin tek yolu olarak düşündüğü ön-alıcı, önleyici savaş stratejisini Bush, *"ABD, tehditler tam olarak şekillenmeden önce harekete geçecektir."* ifadesi ile açıklamıştır (Bush, 2002).

Bu bağlamda, geleneksel caydırıcı konseptlerin yok etme amacı güden, masumları hedef alan ve bu yolda şehit olduğunu düşünen teröristlere karşı yaramayacağı için ön alıcı ve önleyici savaş ile saldırı daha gerçekleşmeden engellenmesi gerekiyordu. Bu durumu, Bush şu sözleri ile dile getirmiştir:

¹⁵ Ancak bu konuda 3 eleştiri ön plana çıkmaktadır. Bu eleştirilerden ilki; 678 sayılı kararın öngördüğü kuvvet kullanımının sadece 1991 yılında Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması için kullanılmış olmasıdır. Ancak, koalisyon güçleri Irak işgalinin yasal temelini Irak'ın 687 sayılı kararı ihlal etmesinin uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye atacağı için 678 sayılı kararın sadece Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması için kuvvet kullanımını öngörmediğini dile getirmekte ve 687 sayılı karar ile sağlanan barışın devamı için yeniden kuvvet kullanılabileceğini savunmaktadırlar (Wall, 2002). 687 sayılı kararın 678 sayılı kararı askıya aldığı ama sonlandırmadığı düşünülmektedir (Pedroza, 2010: 48). Ancak 678 sayılı karar, BM anlaşmasının 42. maddesi bağlamında Kuveyt hükümetiyle dayanışma içinde olan tüm BM üyesi devletlere Kuveyt'in işgalden kurtarılması, uluslararası barışın ve bölgede güvenliğinin sağlanması için gerekli bütün önlemleri alma yetkisini tanımıştır. Bu bağlamda bu kararın Kuveyt'in Irak işgalinden kurtarılması için olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra uluslararası hukukta sonra çıkarılan kanunun dikkate alınması gerektiği de 687 sayılı kararın 678 sayılı karar yerine tercih edilmesi gerekmektedir. İkinci eleştiri ise, 687 sayılı kararın tek taraflı bir uygulamaya izin vermediği şeklindedir. BMGK kararı, Irak ve BMGK arasında yapılan bir anlaşma haline gelmiştir. Bu nedenle anlaşmanın ihlali dahilinde BMGK bu ihlalini düzeltilmesinde yetkili olmaktadır. Yani ateşkes anlaşmasında ortaya çıkacak çatışmalarda taraf olan BMGK'dir (Pedroza, 2010: 48). Böylece uluslararası barış ve güvenliğinin tehdit edildiğini saptama görevi ABD ve koalisyon ülkelerinden ziyade BMGK'nin görevidir. Üçüncü eleştiri ise, 1441 sayılı BMGK kararının güç kullanımından önce başka yöntemlerin denenmesi gerektiğine vurgu yapmasıdır. 1441 sayılı karar ile 687 sayılı ateşkes anlaşmasını ihlal eden Irak'a son bir fırsat verilmesini öngörmektedir (Pedroza, 2010:47-48). Böylece Irak'ın işgalinde önce sürülen hukuki gerekçelerin 2 ana hat üzerinde ilerlediğini söyleyebiliriz. Bu iki hat Irak'ın BM Kararlarını ihlal etmesi ve meşru müdafaa hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır (Pedroza, 2010:46).

“Modern teknoloji, terörist şebekelerin ABD’ye karşı yıkıcı saldırılar başlatmasına yol açmaktadır. Bu şebekeler, geleneksel askeri araçlar kullanılarak caydırılmaz. Çünkü, savunacakları belli bir toprak parçası ya da halka sahip değiller. Savaşı düşmana götürmeliyiz ve en kötü tehditlerle onlar daha ortaya çıkmadan yüzleşmeliyiz. Bu nedenle ön-alıcı hareketlere hazır olun” diyerek bir devletin sınırları içerisinde bulunan devlet dışı örgütlere karşı da saldırı düzenleyeceklerini göstermişti (Ağır, 2006-2007: 85).

Bu noktada uluslararası hukuka göre kuvvet kullanılmasına dair kurallar düzenlenen uluslararası sistemin aktörlerinden olan devlet değil, bir devletin sınırları içerisinde bulunan devlet dışı bir aktör olmuştur. Böylece, Bush doktrini ile ön-alıcı, önleyici savaş stratejisinin, caydırıcılık ve çevreleme politikasının yerini almasıyla ABD dış politikasında ciddi bir değişim olduğu söylenmektedir (Ağır, 2006-2007: 73; Aydın, 2003:3). Bu ise, ABD’nin, diğer devletlerle ya da uluslararası örgütlerle işbirliğini öngören çok taraflı yaklaşım da bir kenara bırakarak tek taraflı hareket etme kapasitesini ortaya koymuştur. Ancak, bu değişim ABD’nin dış politikasında değil, yıllardır Irak’a karşı uyguladığı çevreleme politikasında meydana gelen bir değişimdir. Önleyici savaş ile askeri çevrelemenin unsurlarından olan savaşın tanımı genişlemiş ve hedef unsur olan devletle ile beraber devlet dışı aktörlerde düşman olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

Bush Doktrini ile beraber anılmaya başlayan ön alıcı ve önleyici savaş kavramlarının temelinde ise, uluslararası hukukta yer alan yakın ve olası bir saldırıya karşı kuvvet kullanımını ifade eden ön-alıcı, önleyici meşru müdafaa kavramları yatmaktadır. Önleyici (preventive) ve ön alıcı (preemptive) savaş kavramlarını Bush iki ayrı kavram olarak kullansa dahi, bu iki kavram birbirinin yerine kullanılmakta ve yakın tehdit olarak görülen düşman daha saldırmadan önce, düşmanı kuvvet kullanım yoluyla engellemek anlaşılmaktadır. Donald Rumsfeld bu konuda, *“önleyici müdahale, ön alıcı müdahale, ön alıcı meşru müdafaa ve meşru müdafaa”* kavramlarının aynı anlama geldikleri için birbirlerinin yerine kullanılmasında sakınca olmadığını söylemiştir (Moore, 2003: 20). Ancak, uluslararası hukukta kabul edilen yakın ve önlenmesi mümkün olmayan ve aciliyet gerektiren tehditlere karşı kuvvet kullanma ön alıcı meşru müdafaa, ancak uzak ve sadece saldırı ihtimalinin var olduğu tehditlere karşı kullanılan kuvvet kullanma ise önleyici meşru müdafaa olarak görülmektedir. Ön alıcı meşru müdafaa hakkını kullanmak için, tehlikenin acillik arz etmesi ve zaman açısından düşünmeye fırsat bırakmaması gerekmektedir (Aydın, t.y.). Bir başka görüşe göre de *“potansiyel bir tehlikeye ilişkin ikna edici delillerin varlığından çok bir saldırının başlamış fakat henüz ülkenin sınırlarını geçmemiş olması”* gerekmektedir (Aydın, t.y.). Bu bağlamda, Pearl Harbor saldırısını öğrenen ABD’nin Japonya’nın Pasifik Okyanusundaki donanmasına müdahale etmesi ön alıcı meşru müdafaaaya örnek olarak verilmektedir. Ön alıcı meşru müdafaa da *“ani, karşı konulmaz, başka bir araç seçimine ve düşünmeye imkan bırakmayan bir meşru müdafaa zaruretinin olduğunun”* kanıtlanması ve *“meşru müdafaa zarureti ile haklı görülebilecek bir eylem, bu zaruret ile sınırlı olması ve kesinlikle bu kapsam dahilinde kalmalıdır.”* ile önleyici meşru müdafaa da gereklilik, orantılılık ve acillik kriterlerinin olması gerekmektedir (Taşdemir, 2006: 80). Önleyici savaş doktrini ise, gelecekte olması muhtemel bir saldırıyı şimdiden önlemek adına kuvvet kullanımını içermektedir. Ancak, ön-alıcı meşru müdafaa da saldırı durumu kesin iken, önleyici savaş stratejisinde saldırının daha ihtimalinden bahsedilmektedir. Ön-alıcı müdafaa da bir ülkeden fırlatılan füze saldırısını durdurmak adına kuvvet kullanımını örneği verilirken, önleyici savaş doktrininde ise ABD, teröristlere ve onları destekleyen devletler ile kitle imha silahı elde etmek isteyen haydut devletlere karşı önleyici savaş hakkını kullanabileceğini belirtmektedir (Dombrowski ve Bayne, 2003: 397).

2.1. BM Anlaşmasının Kuvvet Kullanma ile ilgili Maddeler

1990’dan itibaren Irak’a karşı devam ettirilen politikanın devamı olan önleyici savaş doktrinine başvurulurken her ne kadar uluslararası huku temel alınmasına rağmen, Irak’ın işgali devletlerin kuvvet kullanma yetkisini düzenleyen BM Anlaşmasının 2. maddesinin 4. fıkrasına da uymamaktadır. Bu fıkra göre;

“Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı, gerek Birleşmiş Milletler’in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar.”

Bu maddenin iki istisnası bulunmaktadır;

- 51. maddede belirtilen tüm üye devletlerin bir silahlı saldırı olması durumunda bireysel ve ortak meşru savunma hakkı vardır.
- BMGK uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesi ve yeniden sağlanması için kuvvet kullanımına karar verebilir.(42. Madde) (Walki, 2004: 61)
- Birleşmiş Milletler’in üyeleri, örgütün hızlı ve etkili hareket etmesini sağlamak için uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında başlıca sorumluluğu Güvenlik Konseyi’ne bırakırlar ve bu sorumluluk gereğince görevlerini yerine getirirken Güvenlik Konseyi’nin kendi adlarına hareket ettiğini kabul ederler. (24/1)

Ayrıca uluslararası hukuk önleyici vuruş hakkını 1. Dünya Savaşı'nın bitişinden itibaren kabul etmemektedir. Bu bağlamda BM Anlaşmasının VII. bölümü "Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemleri" düzenlemektedir. Bu bölümün altında yer alan 39. maddede barışın tehdit edildiği, bozulduğu ya da bir saldırı olacağını saptayacak olan kurumun Güvenlik Konseyi olduğu belirtilmektedir. Ayrıca uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için Güvenlik Konseyi tavsiyelerde bulunma görevine sahip kurumdur. Güvenlik Konseyi tarafından alınacak önlemler ise 41.¹⁶ ve 42.¹⁷ maddelerde kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda, ABD ya da koalisyon ülkelerinin BM anlaşması metnine göre uluslararası barışın ve güvenliğin bozulduğunu saptama yetkisi olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Irak işgalinin ikinci hattında ise 51. maddede¹⁸ yer alan meşru müdafaa hakkı yer almaktadır. Bu bağlamda 51. madde meşru müdafaa hakkının kullanılması ile ilgili bilgileri içermektedir. Bu madde üye devletlerden birinin silahlı saldırıya hedef olması dahilinde bireysel ya da ortak bir meşru müdafaa bulunabileceğini öngörmektedir. Bu noktada anlaşmaların yorumlanmasında geleneksel yöntem dikkate alındığında yani anlaşmanın terimlerinin olağan anlamına uygun olarak kullanılmasına bakıldığında, 51. maddede silahlı saldırının vuku bulması ile bir meşru müdafaanın ortaya çıkacağı görülmektedir. Meşru müdafaanın dar yorumunda silahlı saldırı fiili ön plana çıkmaktadır. Ancak meşru müdafaanın geniş olarak yorumlanmasında ise olası bir silahlı saldırının varlığı da meşru müdafaa hakkına yol açacağını ileri sürenler de mevcuttur.

3. SONUÇ

1990'dan beri düşman olarak kabul edilen ve Ortadoğu'da bölgesel bir güç olmasının önüne geçmek istenilen Irak'ı, ABD, ön-alıcı ve önleyici meşru müdafaanın kavramlarından olan yakın tehdit terimi kullanarak işgal etmiştir. Önleyici savaş, ABD'nin gücünü geçen veya dengeleme amacını güden düşmanı ya da ötekiyi engellemek için daha herhangi bir silahlı saldırı olmadan ABD'nin harekete geçeceği anlamına geliyordu. 11 Eylül saldırıları ile çevreleme politikasının yenidünyada işe yaramayacağı düşünülmeye rağmen aslında olan, askeri çevreleme politikasının unsuru olan savaşta, savaş açma şartının genişletilmesidir. Bu noktada değişen, savaşa yani askeri kuvvet kullanılması için gerekli olan silahlı saldırı şartının genişletilerek daha silahlı saldırı olmadan, yakın tehditlerin önlemek için savaş açmaktır. Ki uluslararası hukukta yakın tehdit tanımını da ön alıcı meşru müdafaa kavramını daha geniş manada yorumlamıştır. Yakın ve kesin tehdit, hedef devletin topraklarına yönelik silahlı saldırı gerçekleşmemiş ancak buna yönelik adım atılmış olmasını ifade etmekteydi. Ancak bu ise, hedef devlete karşı füze fırlatılması gibi somut eylemleri içermekteyken, önleyici savaşta ise devletin faaliyetlerine dair niyet okuma yapılmaktadır. Bunu ise Bush, "Düşmanın saldırısının yeri ve zamanı belirsiz olsa dahi tehdit ne kadar büyükse eylemsizliğin riski de o kadar büyüktür. Kendimizi korumak için ilerisi düşünülerek yapılan eylem o kadar mecburi olur. Düşmanlarımızın böylesi hasmane eylemlerini engellemek veya önlemek için ABD gerekirse ilk saldırıyı gerçekleştirecektir." şeklinde açıklamıştır (Bush, 2002; Hook ve Spainer, 2014:288). Savunma Bakanlığı müsteşarı Paul Wolfowitz'in de açıkladığı gibi ABD'nin stratejisi, küresel bir rakibin oluşmasını engellemek isteğinden başka bir şey değildir. (Hook ve Spainer, 2014: 289). Bu zaten, ABD'nin 1990'dan itibaren düşmana karşı devam ettirdiği politikasının devamıdır.

Ayrıca, BM antlaşmasının 2. Maddesinin 4.fıkrasında devletlerin bağımsızlığını zedeleyecek şekilde kuvvet kullanılması yasaklanmıştır. Bunun tek istisnası ise 51. Maddede düzenlenen ve silahlı saldırı şartını koyan meşru müdafadır. 11 Eylül

¹⁶ BM Anlaşmasının 41. ve 42. maddelerinde ise Güvenlik Konseyi'nin alacağı önlemler silahlı kuvvet kullanımını gerektirmeyen önlemler ve silahlı kuvvet kullanımını gerektiren önlemler olarak ikiye ayrılmıştır. 41. maddede silahlı kuvvet kullanımını içermeyen önlemler; "ekonomik ilişkilerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim ve ulaştırma araçlarının tümüyle ya da bir bölümüyle kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini içerebilir" şeklinde belirtilmiştir.

¹⁷ 42. maddede ise 41. Maddede öngörülen önlemlerin yetersiz kalması dahilinde "uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir." Şeklinde silahlı kuvvet kullanımına dair önlemler belirtilmiştir.

¹⁸ "Bu antlaşmanın hiçbir hükmü, Birleşmiş milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına halel getirmez. Üyelerin bu meşru hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konseyin işbu antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez."

saldırılarında ABD'ye karşı silahlı saldırı kullanılmasına karşın Irak, ABD topraklarına yönelik herhangi bir silahlı saldırıda bulunmamıştır. Böylece ABD ise, uluslararası hukukta var olan ancak ani ve önlenmesi mümkün olmayan ön alıcı meşru müdafaaı genişleterek uzak ancak saldırı ihtimali barındıran tehlikelere karşı ön alıcı ve önleyici savaş stratejisi izleyeceğini söyleyerek uluslararası hukuka ait bir kavramı kullanmıştır.

Bunun yanısıra, Bush yönetimi Irak'ın Kuveyt'i işgalinde BMGK'nın aldığı kararları da öne sürerek işgali dünya nezdinde meşru kılmaya çalışmıştır. Kasım 1990'da çıkarılan 678 sayılı kararın Irak'a karşı saldırıya izin verdiğini ileri sürmüştür ki 678 sayılı karar Kuveyt Hükümeti ile iş birliği yapan BM'ye üye ülkelere Kuveyt'in Irak işgalinden kurtarılması için yetki vermektedir. Bush, Irak'ın kimyasal silahlardan arındırılmasını öngören 1441 sayılı BMGK kararının Irak için son şans olduğunu ve bu karara uyulmaması dahilinde Irak'ın ciddi sonuçlar ile karşı karşıya kalacağı üzerinde sıklıkla da durmuştur. Aslında bu kararın sadece Irak için değil BM içinde son şans olduğunu belirtmiştir. Kimyasal silahların olmadığı incelemeler sonrasında anlaşılabilirse bile ABD ve İngiltere Irak'ın el-Kaide ile ilişkisi üzerinde durmuşlardır. Ayrıca, Saddam Hüseyin'in zalim bir lider olması üzerinden meşruiyet sağlamaya çalışmışlardır.

Tüm bunların yanı sıra, Irak'ın 1991 yılındaki Körfez savaşından itibaren ABD'nin gündeminde olduğu görülmektedir ki George W. H. Bush Saddam'ı devirmediği için eleştiri oklarının hedefinde kalmıştı. Bu dönemde Saddam'ın, ülkenin içerisinde bulunduğu kötü ekonomik koşullar nedeniyle Iraklılar tarafından devrileceği düşünülmüştür. Clinton döneminde ise, BMGK kararları ile Saddam devrilmeye çalışılmıştır. 11 Eylül saldırıları ABD'nin Saddam'ı devirmesi için büyük bir fırsat sağlamıştır. İşgalin meşruiyetini sağlamak için de Saddam'ın kitle imha silahlarına sahip olmak istemesi ve Irak'ın el-Kaide ile yakın iş birliği içerisinde olduğu gerekçelerine sığınmıştır. BM'yi ikna etmek içinse kimyasal silah edinmek isteyen Irak'ın uluslararası barış ve güvenliği bozacağı gerekçesi ön plana çıkarılmıştır. Ancak tüm bu gerekçelerin sadece işgalin meşruiyetini sağlamak için olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, ABD, 20 Mart 2003 tarihinde uluslararası hukukun devletlerin kuvvet kullanımını düzenleyen 2. Maddesinin 4. Fıkrasının ihlal ederek ve bu fıkranın istisnası olan 51. Maddeyi de geniş anlamda yorumlayarak Irak'ı işgal etmiştir. Ancak, Bush Doktrini olarak bilinen, ön alıcı ve önleyici savaş stratejisi kullanılarak Irak'ın işgal edilmesi, Soğuk Savaş sonrasında 1991 Körfez Savaşı ile düşman olarak ilan edilen ve çevreleme politikasıyla uluslararası sisteme entegre edilmeye çalışılan politikanın son aşamasıdır.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları: Yazar çalışmanın tümünü tek başına gerçekleştirmiştir

Çıkar Çatışması: Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ağır, B. S. (2006-2007). Bush doktrini: Küresel bir hegemonik istikrar arayışı mı?. *Uluslararası İlişkiler Konseyi İktisadi İşletmesi*. 3(12).
- Akhtar, S. (1991). Spoils of the Gulf War. *Pakistan Horizon*. 44(3).
- Armaoğlu, F. (2017). *20. Yüzyıl siyasi tarihi, 1914-1995*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Aydın, A.B. (t.y.). Genç Hukukçular Hukuk Okumaları.
- Aydın, M. (2003). ABD Dünya'dan ne istiyor?, ABD'nin yeni ulusal güvenlik stratejisi ve dış politikası. *Stradigma*, 4.
- Bush, G. W. H. (1990). *George W. H. Bush, national security strategy of the United States*. Washington, D.C.: Beyaz Saray.
- Bush, G. W. (2002, January 29). President delivers state of the union address. *The White House*, Erişim adresi: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>.
- Bush, G. W. (2002, September 20). Address to the united nations general assembly. *The White House*, Erişim adresi: http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf.
- Bush, G. W. (2002, October 8). President Bush outlines Iraqi threat, Cincinnati. *The White House*. Erişim adresi: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/10/20021007-8.html>
- Bush, G. W. (2003, January 29). President delivers state of the union address. *The White House*, Erişim adresi: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>.
- BBCTURKİŞH (2005, Ocak 13). *Bush, Irak savaşını savunmakta*. Erişim adresi: http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2005/01/printable/050113_bush_wmd.shtml.
- Bush, G. W. (2002). *National security strategy*. Washington D.C.
- Bozkurt, E. (2003). *Birleşmiş Milletler sisteminde kuvvet kullanımı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Brands, H. W. (2004). George Bush and the Gulf War of 1991. *Presidential Studies Quarterly*, 34(1).
- Byman, D. (2000-2001). After the storm U.S. policy toward Iraq since 1991. *Political Science Quarterly*, 115(4), 493.
- Carpenter, T. G. (1991). The new world disorder. *Foreign Policy*, 84.
- Cleveland, W. L. (2008). *Modern ortadoğu tarihi*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Clinton, W. J. (1998). Statement of signing the Iraq liberation Act of 1998. *The American Presidency Project*. Erişim adresi: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=55205>.
- DCI Special Advisor Report on Iraq's WMD. (2004, September 30). CIA. Erişim adresi: https://www.cia.gov/library/reports/general-reports-1/iraq_wmd_2004/chap4.html#sect1.
- Dombrowski, P., & Bayne, R. A. (2003). Global debate and the limits of the Bush doctrine. *International Studies Perspectives*, 4(4).
- Eriş, O. (1996). *Körfez krizi ve Türkiye'de karar alma süreci. Değişen dünya ve Türkiye*. (der.) Faruk Sönmezoglu. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Galbraith, P. W. (2007) *Irak'ın sonu ulus devletlerin çöküşü mü?*. İstanbul:Doğan Yayıncılık.
- Gause III, F. G. (2002). Iraq's decisions to go to war, 1980-1990. *Middle East Journal*, 56(1).
- Gellman, B. (2003, May 11). Frustrated, U.S. arms team to leave Iraq. *Washington Post*. Erişim adresi: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/06/12/AR2006061200917.html>.
- Harris, W. (2000). Modern Irak'ın stratejik konumu. *Avrasya Dosyası*, 6(3).
- Hook, S. W., & Spanier, J. (2014). *Amerikan dış politikası, İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze*. İstanbul: İnkilap Kitabevi.
- Hinnebusch, R. (2017). "The US invasion of Iraq: Explanations and implications. *Critical Middle Eastern Studies*, 16(3).
- Indyk, M. (1993). The Clinton Administration's approach to the Middle East. *Washington Institute*. Erişim adresi: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-clinton-administrations-approach-to-the-middle-east>.
- NSA (2003). Iraq support for terrorism. Erişim adresi: <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB129/part12-terrorism.pdf>.
- Katzman, K. (2004, February 5). Iraq and Al Qaeda: Allies or not?. *CRS Report for Congress*. Erişim adresi: <http://fpc.state.gov/documents/organization/34715.pdf>.
- Kegley, C.W., & Raymond, G.A. (2003). Preventive war and permissive normative order. *International Studies Perspectives*, 4(4).
- Kemp, G., & Harkavy R. E. (1997). Strategic geography and the changing middle east. *Carneige Endowment for International Peace*.
- Kibaroglu, M. (2002). Kitle imha silahlarının gelişim süreci, yayılmasının önlenmesine ilişkin yapılan çalışmalar ve geleceğin güvenlik tehditleri. *2023 Dergisi*, 7-10.
- Kurtbağ, Ö. (2010). *Amerikan yeni sağ ve dış politikası*. Ankara: USAK Yayınları.
- United Nations Digital Library (20 March 2003). *Letter from the permanent representative of the United States of America to the United Nations addressed to the president of the security council*. <https://digitallibrary.un.org/record/490434>.
- Mackinder, H. J. (1962). *Democratic ideals and reality*. New York: Norton.
- Mackinder, H. J. (1904). The geographical pivot of history. *Geographical Journal*, 23(4).
- Musaoglu, N. ve Efeğil, E. (2007). Ortadoğu'da büyük ortadoğu projesi uygulanabilir mi?. *Akademik Ortadoğu*, 1(2).
- Moeller, B. (1998). The United States and the New World Order. *Indian Journal of Asian Affairs*, 11(1/2).
- Moore, M. (2003). Article Commentary :Truman Got It Right. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 59(1).
- Mylroie, L. (2001, January). US policy toward Iraq. *Middle East Intelligence Bulletin*. Erişim adresi: http://www.meforum.org/meib/articles/0101_ir1.htm.
- National Intelligence Estimate, Iraq's Continuing Programs for Weapons of Mass Destruction. (2002, October 1). NSA, 1. Erişim adresi: <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB254/doc01.pdf>.
- Newsweek (1990). Why we are in the gulf. *Newsweek*, 116(22).
- Nye, J.S. Jr. (1990). What new world order?. *Foreign Affairs*, 71(2).
- Öztürk, M. (2010). 1. Körfez Savaşı'ndan (1990-1991)-11 Eylül sürecine ABD'nin Irak politikası ve bunun Türk-Amerikan İlişkilerine Etkileri. *Akademik Bakış Dergisi*, 19.
- Pedroza, R. A. P. (2010). Legal bases for military operations in Iraq, 86 Int'l L. Stud. Ser. *US Naval War Col. 45, Hein Online*. Erişim adresi: [https://www.usnwc.edu/Research---Gaming/International-Law/New-International-Law-Studies-\(Blue-Book\)-Series/International-Law-Blue-Book-Articles.aspx?Volume=86](https://www.usnwc.edu/Research---Gaming/International-Law/New-International-Law-Studies-(Blue-Book)-Series/International-Law-Blue-Book-Articles.aspx?Volume=86)
- Powell, C. (2003, February 5). US. secretary of state Colin Powell addresses the U.N security council. *The White House*. Erişim adresi: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/02/print/20030205-1.html>.
- Renner, M. (2003). Post Saddam Iraq: Linchpin of a new oil order. *Foreign Policy in Focus*. Erişim adresi: http://fpif.org/post-saddam_iraq_linchpin_of_a_new_oil_order/.
- Rice, C. (2001, July 29). Rice discusses role of U.S. military overseas. *CNN.com/Transcripts*. Erişim adresi: <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0107/29/le.00.html>.
- Roberts, P., & Rockefeller J. D. (2004, July 9). Report of the select committee on intelligence on the U.S. intelligence community's prewar intelligence assessments on Iraq together with additional views.
- Roberts, P., & Rockefeller J. D. (2006, September 8). Report of the select committee on intelligence on postwar findings about Iraq's WMD programs and links to terrorism and how they compare with prewar assessments together with additional views. FAS, 67. Erişim adresi: http://fas.org/irp/congress/2006_rpt/srpt109-331.pdf.
- Taşdemir, F. (2006). Uluslararası anarşiye giden yol: Uluslararası hukuk açısından önleyici meşru müdafaa hakkı. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 2 (5).
- CNN International (2003, October 3). *Text of David Kay's unclassified statement*. Erişim adresi: <http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/10/02/kay.report/>.
- CNN International (2004, January). *Transcript: David Kay at senate hearing*. Erişim adresi: <http://edition.cnn.com/2004/US/01/28/kay.transcript/>.
- United Nations (1991, 8 April). *United Nations security council, resolution 687*. FAS, Erişim adresi: <http://fas.org/news/un/iraq/sres/sres0687.htm>.
- United Nations (1991, October 11). *United Nations security council, resolution 715*. Web: <http://www.un.org/Depts/unmovic/documents/715.pdf>.
- United Nations. (1998, March 2). *United Nations security council, resolution 1154*. Erişim adresi: <http://www.un.org/Depts/unscom/Keyresolutions/sres98-1154.htm>.

- United Nations. (1999, December 17). *United Nations security council, resolution 1284*. Erişim adresi: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/396/09/PDF/N9939609.pdf?OpenElement>.
- United Nations (November 2002). *United Nations security council, resolution 1441*. Erişim adresi: <http://www.un.org/depts/unmovic/documents/1441.pdf>.
- Valki, L. (2004). Invasion of Iraq, An illegal war, 45 *Annales U. Sci. Budapestinensis Rolando Eotvos* 61. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/305903486_Invasion_of_Iraq_-_An_Illegal_War.
- Wall, A. E. (2003). The Legal case for Invading Iraq and toppling Hussein. *In Israel Yearbook on Human Rights*, 32(2002) (pp. 165-192).
- Woodward, B. (2005). *Bush savaşı*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.